

TIL VA MADANIYAT

ISSN 2181-922X

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2021 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE AND CULTURE

2021 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosarlari: Zaynobiddin Abdirashidov
Qosimboy Ma'murov
Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Ahmadali Asqarov, Abdulaziz Mansur, Akmal Saidov, Akmal Nur, Adham Ashirov, Nizomiddin Mahmudov, Hamidulla Dadaboyev, Samixon Ashirboyev, Bahodir Karimov, Aftondil Erkinov, Baxtiyor Mengliyev, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Murtazo Sayidumarov, G'aybulla Boboyorov, Nozliya Normurodova, Abdi Mamatov, Nodir Jo'raqo'ziyev, Anvar Sayfullayev.

Tahrir hay'ati

Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Maria Sabtelni (Kanada)
Frederik Bressand (Fransiya)	Timur Kocaoğlu (AQSH)
Ingeborg Baldauf (Germaniya)	Almaz Ülvi (Ozarbayjon)
Mark Toutant (Fransiya)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Rochelle Almeida (AQSH)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Emek Üşenmez (Turkiya)
Valeriy S. Xan (O'zbekiston)	Abdulvahap Kara (Turkiya)
Eunkyung Oh (Janubiy Koreya)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Oqilxon Ibrohimov (O'zbekiston)	Dilorom Ashurova (O'zbekiston)
Shodmon Vohidov (Tojikiston)	Darya Jigulskaya (Rossiya)

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov
Deputy Editors in Chief: Zaynabiddin Abdirashidov
Kasimbay Mamurov
Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Ahmadali Asqarov, Abdulaziz Mansur, Akmal Saidov, Akmal Nur, Adham Ashirov, Nizomiddin Mahmudov, Hamidulla Dadaboev, Samixon Ashirboev, Bahodir Karimov, Aftondil Erkinov, Bakhtiyor Mengliev, Uzoq Juraqulov, Sulton Normamatov, Murtazo Sayidumarov, Gaybulla Babayarov, Nozliya Normurodova, Abdi Mamatov, Nodir Jurakuziev, Anvar Sayfullaev.

Editorial Committee

Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Maria Subtelny (Canada)
Frederique Bressand (France)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ingeborg Baldauf (Germany)	Almaz Ulvi (Azerbaijan)
Marc Toutant (France)	Tanju Seyhan (Turkey)
Rochelle Almeida (USA)	Hisao Komatsu (Japan)
Akram Habibullaev (USA)	Emek Üşenmez (Turkey)
Valeriy S. Khan (Uzbekistan)	Abdulvahap Kara (Turkey)
Eunkyung Oh (South Korea)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Oqilkhon Ibrohimov (Uzbekistan)	Dilorom Ashurova (Uzbekistan)
Shodmon Vohidov (Tajikistan)	Daria Zhigulskaya (Russia)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Muhittin Gümüş

Altın Köprü Türkçe Öğretimi (B2 Ve C1) Ders Kitaplarının Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programının Dil Düzeyi Göstergelerine Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi.....6

Zamira Hamidova

Usmonli Imperiyasi davrida tilni rejalashtirish va milliy o'zlikning barpo etilishi.....38

Adabiyotshunoslik. Tarjimashunoslik

Aidaxon Bumatova

Kichik lirik janrlar tarjimasidagi ba'zi muammolar.....51

Din. Falsafa. Ilohiyot

Komiljon Rahimov

Xoja Bahouddin Naqshbandning hayoti, faoliyati va qarashlari: G'ijduvoniya qaytish va Xojagon-naqshbandiya ta'limotining takomillashtirilishi.....65

Fan. Ta'lim. Metodika

Gulchehra Izbullayeva

Didaktik asarlarda madaniyat, maktab va pedagogik meros.....85

Fazilat Sattorova

Lingvistik kompetensiyaning ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitishdagi ahamiyati.....105

CONTENT

Linguistics

Muhittin Gumush

Evaluation of Altın Bridge Turkish Teaching (B2 and C1) Textbooks
in Terms of Compliance with the Language Level Indicators of the
Common European Framework of Reference for Languages.....6

Zamira Hamidova

Language planning and national identity during the
Ottoman Empire.....38

Literature. Translation studies

Aidakhon Bumatova

Problems in the Translation of Smaller Lyric Genres.....51

Religion. Philosophy. Theology

Komiljon Rahimov

Hoja Bahouddin Nakshbandi, his Life, Activities and Views:
Return to Gijduvani and Improvemen of Khojagon-
Nakshbandiya's Doctrine.....65

Science. Education. Methodology

Gulchehra Izbullaeva

Culture, school and pedagogical heritage in didactic works.....85

Fazilat Sattorova

The Importance of Linguistic Competence
in Teaching English as a Foreign Language.....105

LINGVISTIKA
LINGUISTICS

**Altın Köprü Türkçe Öğretimi (B2 Ve C1) Ders
Kitaplarının Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve
Programının Dil Düzeyi Göstergelerine
Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi**

Muhittin Gümüş¹

Özet

İnsanların dil öğrenme ihtiyacını karşılamak üzere gerekli unsurlar; iyi bir öğretmen (öğretici), iyi bir ders kitabı, iyi bir öğretim yöntemi ve iyi bir eğitim ortamıdır. Dil öğretiminde etkin rolü olan bu unsurların her birini ayrı ayrı ele alarak nitel ve nicel özellikler bakımından incelemek, geliştirmek ve bu alana yenilikler kazandırmak için alan uzmanlarının çok yönlü çalışmalara ve disiplinler arası etkinliklere emek vermeleri gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğretimi sürecinde “öğreticilerin, ders kitaplarının ve eğitim araçlarının nitelikleri, uygulanan yöntem ve eğitim ortamı” konusunda yapılan çalışmaların zamana ve ihtiyaçlara göre güncellemesi bu alanda çalışıp emek verenlerin vaz geçemeyeceği önemli işlerdendir. Bu çalışmamızda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki en temel araçlarından biri olan ders kitaplarının niteliği konusu sürekli güncelliğini koruduğundan bu bağlamda Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi tarafından hedef kitlesi çoğunlukla ana dili Kırgız Türkçesi olan öğrenciler için hazırlanan eserlerden ikisi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B2 ve C1 Düzeyi) doküman analizi yöntemi ile incelenmiş, bu kitaplar konu deseni bakımından Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı ölçütlerinde belirtilen (Common European Framework) Dil Düzeyi Göstergelerine uygunluğu üzerine nitel düşünceler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Türkçe öğretimi, dil becerileri, kültür aktarımı, Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitapları, eviyelere uygunluk, Türkçe kitabı*

¹ Muhittin Gümüş – filoloji bilimleri doktoru, profesör, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü Öğretim Görevlisi, Bişkek-Kırgızistan.

E-posta: muhittin.gumus@manas.edu.kg

ORCID ID: 0000-0002-0991-2642

Alıntı için: Muhittin Gümüş. 2021. “Altın Köprü Türkçe Öğretimi (B2 Ve C1) Ders Kitaplarının Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programının Dil Düzeyi Göstergelerine Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi”. *Özbekistan: Dil ve Kültür 2*: 6-37.

değerlendirmesi.

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin 21. yüzyılın başından itibaren dünyada stratejik ve siyasi gücünün etkisiyle uluslararası birçok alanda etkinlik kazanması neticesinde bilinen, tanınan ve etkin bir ülke olmasıyla birlikte köklü bir geçmişe ve zengin bir anlatım gücüne sahip, bilim, sanat ve edebiyat dili olan Türkçeyi de öğrenme ihtiyacı duyan yabancıların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Türkçe; Doğu Avrupa, Orta Asya ve Sibiry'a'da konuşma dili veya yazı dili olarak yaşayan yirmiden fazla lehçeye sahip bir dildir. Bu lehçelerin içinde Türkiye Türkçesi en çok konuşulan ve en geniş coğrafyada bilinen bir dildir. Türkiye'nin jeopolitik konumundan ve özellikle bölgesel güç olmasının etkisiyle bilim, eğitim, edebiyat, sanat, kültür, turizm, sanayi ve teknoloji alanında iş birliği yapacak veya bu alanlarla ilgili çalışacak olan yabancılara kapısını açmasıyla birlikte yabancılarla da iletişim dili olabileceğini göstermektedir. Her yıl Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraha Topluluklardan ya da dünyanın değişik ülkelerinden Türkiye'ye bilimsel, eğitsel, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılanlara ve özel sektörde çalışan binlerce insanın Türkiye Türkçesi öğrenmesine katkı sağlanmaktadır. Özellikle yükseköğrenim görmek üzere Türkiye üniversitelerini tercih edenlerin sayısı arttıkça üniversiteler de yabancı dil olarak Türkçe öğretimine önem vermeye başlamışlardır.

Çok değişik alanlarda Türkiye Türkçesini öğrenmek isteyenlerin bu öğrenme ihtiyacını yalnızca Türkiye'deki Türkçe öğretim merkezleri aracılığıyla karşılanması mümkün olmadığından Türkiye Cumhuriyeti devletinin resmî kurumlarınca Türkiye dışındaki bazı anlaşmalı üniversitelerde, Yunus Emre Enstitüsü'ne bağlı kültür merkezlerinde, T.C. MEB Maarif Okulları'nda, Türkoloji Bölümlerinde, özel kurslarda Türkçe öğrenenlerin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır Buna bağlı olarak, hedef kitlenin Türkiye Türkçesi öğrenme talebini karşılamak için çağdaş normlara uygun programlara, dil öğretimi yöntemlerine uygun usul ve tekniklerle hazırlanmış dil öğretimi kitaplarına, meslekî yeterliliği ve alanıyla ilgili bilgi, beceri ve donanıma sahip öğreticilere ihtiyaç vardır.

Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi alanında kullanılmak üzere yazılan bazı ders kitaplarının hedef kitlenin amaçlarına uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Bu tür değerlendirmeleri kimi zaman subjektif bulmakla birlikte böyle değerlendirilmesinin

sebeplerini de göz ardı etmemek gerekir. Dil öğreten kurumların hedef kitlesinin çeşitliliğini; öğrencilerinin hazırbulunuşluk düzeyi bakımından heterojen olmasını ve öğrenme amaçlarının farklılığını öğrenmeyi ve öğretmeyi zorlaştıran önemli birer faktör olarak görülmektedir.

Türkiye Türkçesini Türkiye’de öğretmekle Türkiye dışında öğretmenlerin belli zorlukları olduğu gibi bu alanda karşılaşılan zorlukları yenmenin yollarını bulmak, bilimsel ve uygulamalı çalışmalarla yeni çığır açmak gerektiğini düşünüyoruz. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinin edindiği çeyrek asırlık bilgi, birikim ve tecrübeler ışığında; hedef kitlenin üniversitede eğitim görebilecek düzeyde ve öğrendiği dil olan Türkiye Türkçesinde anlama (dinleme, okuma) ve anlatma (karşılıklı konuşma, sözlü anlatım, yazma) becerilerini kazanmalarını sağlamak; Türkiye Türkçesinin anlatım gücünü ve dil-kültür ilişkisi doğrultusunda bilim ve eğitim dili olduğunu kavratmak; duygu, düşünce, tasarım, yorum ve gözlemlerini Türkçe ile ifade edebilecek düzeyde öğretmek vb. biçiminde açıkladığımız genel amaçların ders kitabı yazarlarının da özümseydiği, belirlenen ilkeleri uygulayabilme yetisine sahip oldukları ön kabulüyle birer çalışma grubu oluşturularak 2014-2019 yılları arasında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Türkçe öğretimi alanında uzman öğretim elemanlarınca “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları (A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerinde)” yazılmış ve modern dil öğretimi yöntemleriyle hedef kitlenin öğrenme sürecine uygunluğu, dilin kültürel aktarım aracı rolünün uygulama alanı bulunduğu beş kitaptan ibarettir. Söz konusu kitaplar, KTMÜ ders kitapları yayınları arasında yer alan kitaplar şunlardır:

1. Muhittin Gümüş, Belgin Özek, İsmail Şen, Memet Saldıran, Gökcan Çelik, Rifat Nergiz, (2018), Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı; A1 Düzeyi, KTMÜ Yayınları, Bişkek.

2. Muhittin Gümüş, Belgin Özek, İsmail Şen, Memet Saldıran, Gökcan Çelik, Rifat Nergiz, (2018), Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı; A2 Düzeyi, KTMÜ Yayınları, Bişkek.

3. Muhittin Gümüş, Belgin Özek, İsmail Şen, Memet Saldıran, Gökcan Çelik, Rifat Nergiz, Abdulkadir Kara, (2019), Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı; B1 Düzeyi, KTMÜ Yayınları, Bişkek.

4. Muhittin Gümüş, İsmail Şen, Memet Saldıran, Gökcan Çelik, Rifat Nergiz, (2019), Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı; B2 Düzeyi, KTMÜ Yayınları, Bişkek.

5. Muhittin Gümüş, Dr. Fatih Çelik, Fatih Başkapan, Fatih Serçe, Recep Yürümez, (2019), Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı; C1

Düzeyi, KTMÜ Yayınları, Bişkek.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları'nın "Sunuş" kısmında belirtildiği gibi "Köklü bir tarih ve zengin bir medeniyete sahip olan Türk milletinin kurduğu Türkiye Cumhuriyeti, birçok alanda gelişerek dünyada tanınmakta ve bölgesinde gelişmiş bir ülke olarak ilgi görmektedir. Bunun sonucunda da yabancıların dilimizi öğrenme isteğinin artmasıyla 21. yüzyılda Türkiye Türkçesinin yabancılara öğretimi önem kazanmaya başlamıştır. 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleriyle aramızdaki dil, tarih ve kültür birliğinin pekiştirilmesi ve daha sağlam temellere dayandırılması için ortak bir iletişim diline ihtiyaç vardır. Türk dünyasında en çok konuşulan, bilim, edebiyat ve sanat dili olan Türkiye Türkçesi bu ortak iletişim dili niteliğini kazanacak güçtedir. Ancak, ana dili Türk lehçeleri olanların diğer yabancılardan farklı olarak yeni ve geliştirilmiş dil öğretimi yöntem ve teknikleriyle Türkiye Türkçesini daha hızlı ve daha nitelikli olarak öğrenmelerini sağlamak gerekiyordu. İşte bu ihtiyacı gidermek, bu alandaki boşluğu doldurmak için Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde görevli, alanında uzman öğretim elemanlarınca "Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları" hazırlanmıştır. Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'ndeki ölçütlere uygun olarak Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Hazırlık Sınıflarında Türkiye Türkçesi öğrenen öğrenciler ve diğer istekliler için hazırlanan bu kitabın amacı öğrencilere bilgi vermektense çok, dil öğrenme isteğini ve sevgisini kazandırmaktır. Ayrıca öğrencilerimizin yazılı ve görsel-işitsel ürünlerle Türk kültürünü tanımalarını sağlamak, anlama becerileri (dinleme, okuma), ve anlatma becerilerini (konuşma ve yazma) geliştirerek kendini ifade etme ve iletişim kurma becerilerini geliştirmek ve öğrencilerin sözcük varlığını zenginleştirmek de temel hedefler arasındadır. (Gümüş, Şen, Saldıran vd; 2019 a)" biçiminde ifade edilmiştir.

Yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğretimi amacıyla yazılan ders kitaplarının nasıl ve hangi özelliklere sahip olması gerektiğine değinmeden önce bu alanda yürütülecek programların amaçlarının belirlenmesi gerekir. Hedeflenen amaçlar doğrultusunda düşünce oluşumu, programlar ile yazılması tasarlanan ders kitapları arasında ilgi olması şarttır. Öncelikle yükseköğretim kurumlarında dil öğretimi alanında özellikle de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programlarının amaçları belirlenmelidir. Dil öğretiminin niçin ve hangi sebeplere dayalı olarak yapılması gerektiği konusunda belirlenen hedefler, bu hedeflere ulaşılması için gerekli olan çağdaş

normlara uygun alt yapı (eğitim programları, eğitim ortamları, ders kitapları, yardımcı kaynaklar, meslekî yetkinliğe sahip uzmanlar) yeterli ve ideal ölçütlerde olması şarttır. Türkiye Türkçesinin niçin öğretildiğinin farkında olmak; bu alanda çalışanların en çok dikkate alması gereken husustur.

Dil öğretiminde uygulanacak programların dili bir iletişim ve eğitim aracı olarak kullanarak kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri, farklı kültürleri tanıyarak sosyal yönden kendilerini geliştirebilmeleri düşüncesiyle hazırlanan programlar için tespit edilen genel amaçlar vardır. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu tarafından yürütülen Türkiye Türkçesi öğretimi programında aşağıdaki genel amaçlar belirlenmiştir.

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Türkiye Türkçesi Hazırlık Sınıflarında hedef kitlenin dil öğrenmedeki gelişim düzeylerine uygun, Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programının (ADOÇP) tanımlayıcı ve pedagojik ilkelerine göre tasarlanmış, “bilişsel alanla (okuduğunu anlama, yorumlama, karşılaştırma vb.) ve duyuşsal alanla (kültürlerarası hoşgörü, dil öğrenmekten zevk alma vb.) ilgili, psiko-motor alanla (dil kullanımıyla ilgili iletişimde vücut dilinin kullanımı, jest ve mimikler vb) bağlantılı, iletişimsel becerileri (dilsel, sosyo-dilbilimsel, edimsel yetiler) geliştirmeye ve not tutma, önemli hususların altını çizme, kendi kendine öğrenme için materyalleri düzenleme ve kullanma yeteneği gibi çalışma becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlar... [Komisyon 2009, 2011]” elde etmesini sağlama düşüncesiyle hareket edilmektedir. Öğretim sürecinde dil becerilerinin tamamını dengeli biçimde geliştirmeye yönelik etkinlikler, Türk dilinin yaşadığı alanlardaki kültürü tanımaya, kültürlerarası yetiyi geliştirmeye dair farkındalık oluşturma amacı da göz ardı edilmemektedir. Öğrencilerin bireysel dil yeteneklerini keşfetmelerine yardımcı olacak, kendilerini ve kültürel çevrelerini değerlendirme imkânı tanıyan, dil öğrenmeye imkân sağlayan, Türkçe dil becerilerini geliştirirken özellikle dilsel üretime dayalı çalışmalara yer verilmektedir. Bireysel dil bilincini kazanmış olarak zihinsel, kültürel ve sosyal etkinlikler aracılığıyla kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlar elde etmeleri amacıyla Türkiye Türkçesi öğretimi etkinlikleri düzenli bir biçimde yürütülmektedir.

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi’nde Türkiye Türkçesi öğretiminin genel amacı da bizim çalışmalarımız ve düşüncelerimizle şöyle ifade edilebilir: Öğrencilerin üniversitede eğitim görebilecek düzeyde öğrendiği dilde anlama (dinleme, okuma) ve anlatma

(konuşma, yazma) becerilerini kazanmalarını sağlamak, dilimizin söz varlığını, anlatım gücünü ve dil-kültür ilişkisi doğrultusunda Türkiye Türkçesinin bilim, eğitim, edebiyat ve sanat dili olduğunu kavratmak, öğrencinin Türkçenin anlatım gücünü kullanarak duygu, düşünce, tasarım, gözlem ve yorumlarını yazılı ya da sözlü olarak ifade etme becerisine sahip olmasını sağlamak, yükseköğretim sürecinde ve mezuniyet sonrasında da Türkçe aracılığıyla iş ve meslek sahibi olabileceği bilincini kazandırmak, öğrencilere başarılı ve etkili Türkçe öğretimi yoluyla başka dilleri de öğrenmenin önemini ve değerini hissettirmektir.

Kurumsal ve genel dil öğretimi ilkeleri çerçevesinde Türkçe öğretiminin belirlenen amaçlarına uygun temel öğretim aracı ders kitapları aracılığıyla gerçekleştirilmesi önemli bir adımdır. Bunda istikrarlı, tecrübeli, yenilikleri izleyen, kimi zaman da Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde yeniliklerle örnek olan faaliyetler Covid 19 döneminde uzaktan eğitim sistemiyle de devam etmektedir. Böyle bir dönemde modern usullere uygun olarak hazırlanan Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarının ve Uzaktan Türkçe Öğretimi Programının ne kadar önemli olduğu görülmüştür.

Yöntem

Altın Köprü Türkçe Öğretimi setinin; B2 [Komisyon, 2020a], C1 [Komisyon, 2020b], düzeylerindeki kitaplarının “Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı” dil düzeyi göstergelerine uygunluğu açısından değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır [Yıldırım ve Şimşek 2008].

Araştırmada verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi kapsamında kitaplarda bulunan üniteler tek tek incelenmiş, kitaplar Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programında belirtilen dil düzeyi göstergelerine göre değerlendirilmiştir.

Bulgular

Altın Köprü Türkçe Öğretimi (B2 ve C1 Düzeyi) Ders Kitapları

Bu çalışmada Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitenin 236. yayını olan ve ders kitapları dizisinin 67. eseri Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı B2 Düzeyi; Gümüş, Şen, Saldıran, Çelik ve Nergiz; 2019a ile 297. yayını ve ders kitapları dizisinin 92. eseri

olan “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı C1 Düzeyi [Gümüş, Çelik, Yürümez, Başkapan, Serçe 2019], dil göstergeleri düzeyine boyutuyla incelenmesi düşünülmektedir. Eğitim ve öğretimin bütün alanlarında ders kitaplarının önemini öğretmenler ve öğrenenler bakımından ayrı veya bütün olarak değerlendirmek mümkündür. Dil öğretimi gibi çok boyutlu ve çok karmaşık bir alanın baş rolünde dili öğrenenler ve bunu öğrenenler varken aralarındaki eğitim/ öğrenme sürecindeki bağ ve konu bütünlüğünü sağlamak üzere kullanılan eğitim araçlarının başında ders kitapları yer alır. Dil öğretiminde yaygın olarak kullanılan temel araç ders kitaplarıdır. Ders kitapları konusunda pek çok uzman görüşü vardır. “Ders kitapları; öğrencinin düzeyine uygun, açık ve anlaşılır bir dille yazılmış olmalı; Alıştırmalar: hazırlık ve uygulama soruları içermeli; farklı öğretme ve öğrenme yaklaşımlarından yararlanmalı; çeşitli görsel uyarıcılarla zenginleştirilmiş olmalı; somut örnekler içermelidir” [Komisyon 2009-2011, 198-199].

Ders kitapları yalnızca sınıf içinde değil, ders dışı etkinliklerin, öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmek ve sistematik bir öğrenme sürecinin en iyi yardımcısıdır. “Demir’ [Demir’ 2015, 44]’e göre çağdaş ve geleneksel eğitim sistemleri içerisinde öğretmen ve öğrencilerin eğitim etkinliklerine aktif katılımlarını ve üretkenliklerini sağlamaları, ders kitaplarının birçok niteliği bünyelerinde bulundurmasına bağlıdır. Ders kitapları, tasarım, içerik, dil, öğreticilik, anlaşılabilirlik, estetik ve kullanılabilirlik yönlerinden okuyucunun seviyesine ve diğer eğitim teknolojilerinin kullanımına uygun hazırlanmalıdır [Tosunoğlu 2001, 53].” Ders kitapları, yalnızca dil öğrenenlere değil öğretmenlere de derli toplu bir eğitim programını takip etmeye yardımcı olan kaynak olarak işlev görür. Dil öğrenme ve öğretme amaçlarına uygun nitelikte hazırlanan kitapların içerikleri, yöntem ve eğitim sürecindeki bütün dil becerilerini kazandırmaya uygun özelliklerde olması beklenir. Kalaycı ve Durukan (2019)’a göre yabancı dil eğitiminde bireyde; anlama ve anlatma becerileri etrafında toplanan dört temel dil becerisini geliştirmek esas alınır. “Temel dil becerilerini geliştirmek için ders araç gereçleri içinde en etkin kullanılan ve yabancılarla Türkçe öğretimindeki materyallerin başında gelen ders kitapları yer almaktadır” [Karababa ve Üstünsoy-Taşkın 2012, 67; Tok 2013, 250]. Eğitimde geçmişten bu yana en çok kullanılan ders materyallerinden olan, maliyetinin ucuzluğu ve bireye kazandırılmak istenen becerilerin tamamına hitap eden etkinlikleri barındırmasıyla ders kitapları [Arslan ve Adem 2010; Yılmaz ve Temiz 2014], yalnızca öğrenci için değil öğretmen için de bir başvuru

kaynağıdır. Sınıf içi etkinlikleri, uygulamaları, konu anlatımlarını, kazanımlar çerçevesinde oluşturulan alıştırmaları barındırarak öğretimde görevli kimseler için program niteliğindedir.”Yılmaz, Atan ve Karatepe (2013)’ye göre “Mesleki yeterlilik açısından, dil öğretimiyle uğraşan bütün öğretmenlerden ders kitabı kullanımı ve değerlendirme konusunda donanımlı olmaları beklenir. Ders kitabı değerlendirme işlemi, sadece derste kullanılacak olan kitabı seçmek için değil, hali hazırda kullanılmakta olan kitabı daha iyi tanımak, güçlü ve zayıf yönlerini inceleyip, gerekli uyarlamalar yapılarak kitabın daha etkin bir şekilde kullanımını sağlamak açısından da çok önemlidir. O halde, Yabancı Dil öğretilen ortamlarda ders kitaplarının seçilmesi, değerlendirilmesi ve kullanılması önemli bir yer tutar. Ders kitapları ders içeriğinin iyi bir temsilcisi olduğu gibi, aynı zamanda öğretmenin kullandığı metodolojiyi de yansıtır.”

Kitap yazımı çalışmalarında belli başlı ilkeler yazar veya yazarlar topluluğunca benimsenmesi, içselleştirilmesi çalışmaların sağlıklı ve düzenli yürütülmesi kadar sonuca ulaşma bakımından önemlidir. Çok yazarlı eserlerdeki üslup ve anlatım farklılıkları dikkat çekecek düzeyde olmamasına özen gösterilmesi şarttır. Aynı kurum içinde aynı mesleği uzun yıllar icra edenlerin oluşturduğu ortak anlayış başarılı bir eserin ortaya çıkmasına da büyük katkı sağladığı görülmüştür. Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarının yazımı amacıyla hazırlık sürecinde dikkate alınan hususlar şunlar olmuştur:

- Öğrenenler açısından; hedef kitlenin öğrenme amacı ve öğrenmeye karşı tutum ve davranışları, yaşları, kültürel ve eğitim düzeyleri göz önüne alınmıştır.

- Eserlerin öğretim programına, programın esaslarına ve amaçlarına uygunluğu, kültürel öğelerin çerçevesinin belirlenmesine özen gösterilmiştir.

- Kitaplarda ve ders içi uygulamalardaki öğretim yöntem ve tekniklerin belirginleştirilmesi, beceri kazandırma çalışmaları için uygulanabilir olmasına dikkat edilmiştir.

- Kitapların genel çerçevesi; dış yapı özellikleri, dil düzeylerine uygunluk, konu deseni, dil ve anlatımda uyulacak kurallar, dil yapılarının sıralaması ve metinler aracılığıyla dil öğretimine katkısı, kültürel değerlerin aktarımı amacıyla belirlenen stratejiler esas alınmıştır.

Ders kitaplarının öğretici ve öğrenciler açısından işlevlerini uzun uzadıya saymak mümkündür. “Öğretim araç-gereçleri, dersi daha ilgi çekici hâle getirerek ilgi ve dikkat düzeyini yükseltir, öğretim için harcanan zaman ve emekten tasarruf sağlar, öğrenmenin daha

kalıcı olmasını sağlayarak niteliğini artırır; öğrencide öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirir. Kısacası öğretim araç gereçleri; zaman ve emek tasarrufu sağlar, somutlaştırarak anlamayı ve içeriği basitleştirerek aktarmayı kolaylaştırır. Öğrencinin derse ilgi duymasını, anlamlı ve tutarlı bütünler sunmayı sağlar. Bireysel çalışmaları mümkün kılar. Defalarca kullanılabilir, tekrarlanabilir yapıdadır.”

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde belirtilen ölçütlerden yararlanılarak hazırlanan Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları, ADOÇP’de belirtilen dile ilişkin yeterlik düzeyleri “*temel kullanıcı*(A1-A2), *bağımsız kullanıcı* (B1-B2) ve *deneyimli* (C1-C2) kullanıcı olarak ifade edilmekte ve ADOÇP’nin sunduğu ölçütlerden daha ileri düzeyde bazı özellikler de kazandırılmış olan “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları (A1, A2,B1, B2, C1)’nda hedef kitlenin ihtiyaçları dikkate alınmıştır yani ana dili Kırgız Türkçesi olanların öğrenme hızına, kültürel birikimine ve hazırbulunuşluk düzeyine, yaşına, ilgi alanlarına uygun seçilen konular, dil yapılarının sıralamasındaki ince ayırmalar ve söz varlığını oluşturan öğelerin kültür değerlerinin örtük müfredat esasları dâhilinde sunulduğunu ifade edebiliriz.

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Türkiye Türkçesi öğretimi programlarının uygulama alanındaki en önemli araçları olan beş kitaptan oluşan “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları (A1, A2, B1, B2, C1)” aşağıda belirtilen amaçları esas alarak hazırlanmıştır. Söz konusu amaçlara ulaşma yolunda sürdürülebilir ve yenilenebilir materyal geliştirme becerisine ve dil becerilerini kazandırma yetisine sahip uzmanlarıyla başarılı bir program yürütülmektedir. Kitaptaki konuların programla örtüştüğü, beklenen hedef davranışları sergilemeye uygun bir kaynak olduğu uygulamalı çalışmalardan anlaşılmaktadır. “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (A1, A2, B1, B2, C1) aracılığıyla öğrencilerinTürkçe öğrenmekten zevk almalarına, Türkçenin ve Türkiye’nin maddî ve manevî kültür değerlerini tanımalarına ve farkında olmalarına, Türk kültürünün değerlerini fark ederek değişik kültürlerle hoşgörü ve saygı göstermelerine, Türk kültür değerlerini kendi değerleriyle karşılaştırıp benzer ve farklı yönlerini kavramalarına, yazılı ve sözlü dil ve kültür ürünleriyle dünya kültürünü tanımalarına, Türkçeyle kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma ve sorun çözme gibi becerilerini geliştirmeye, Türkçe aracılığıyla sosyal ve kültürel bakımdan gelişmelerini sağlamaya, anlama (dinleme, okuma) ve anlatma (yazma, konuşma) becerilerini geliştirmeye, öğrendikleri

dil aracılığıyla ana dilindeki söz varlığını zenginleştirmeye, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanarak Türkçe öğrenme becerilerini geliştirmeye, Türkçe öğrenmenin gereğine inanarak anadili dışında en az bir dili kullanmada kararlı olmalarına katkı sağlayabilecek niteliktedir. Söz konusu kitapların genel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Dil yapılarının sıralaması: uzun yıllara dayalı tecrübe neticesinde yapılan sıralama olup öğrenmeyi kolaylaştırıcı, klâsik gramer öğretiminden uzak ve dil yapıları yalnızca beceri kazandırma aracı olarak sıralanmıştır.

- İlk aşamalarda diyaloglar, günlük konuşma dilinden, yaşayan Türkçedeki kullanım sıklığı yüksek çekirdek kelimelerden ve kalıp sözlerden seçilmiş ve değişik örneklerle bağlam içinde sunulmuştur.

- Kelime seçiminde yaygınlık ve kültürel içerik dikkate alınmıştır. Temel söz varlığını oluşturan bütün öğelere dil göstergeleri düzeylerine uygun olarak yeteri kadar yer vermeye çalışılmıştır.

- Konu seçimiyle dil yapısı arasında bir ilgi kurulmuş, üretken ve nitelikli temalara yer verilmiştir.

- Anlama (okuma, dinleme) ve anlatma (konuşma, yazma) becerilerinin kazandırılmasına yönelik hazırlanan metinler ve konularda düzeye ve öğrenme hızına uygunluk ilkesine dikkat edilmiştir.

- Görseller ile konular arasında ilgi kurulmuştur.

- Anlama becerilerine katkı sağlamak amacıyla izleme –anlama bölümleriyle başka kitaplardan farklı bir öğretim tekniğine yer verilmiştir.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları (A1, A2, B1, B2, C1) nitel özelliklerinin yanı sıra nicel özellikleri bakımından da ayrı bir çalışmayla değerlendirilebilir. Söz varlığı açısından; temel söz varlığı ve söz varlığını oluşturan öğelerin tespiti, kullanım sıklığı, temel dil becerilerinin kazandırılmasında güçlü ve zayıf yönler vb. aynı amaçla yazılmış eserlerle karşılaştırılmalı olarak araştırılması gerekir.

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı Dil Göstergeleri Düzeyi (CEF; Common European Framework)

Öncelikle Altın Köprü Türkçe Öğretimi B2 kitabında kazandırılmak istenen temel dil becerileri ve dil yapılarının kavratılmasına yönelik alıştırmaların, eğitim programında yer alan diğer tüm etkinliklerin uygulanması sonucunda elde edilen dil düzeyinin ADOÇP'nin Dil Göstergeleri Düzeyi (CEF; Common European Framework) tanımına uyup uymadığını, nitel yorumlar

yapabilmek için geçerli tanımın ne olduğuna bakmak yerinde olacaktır.

ADOÇP Ölçütleri yayımlanana kadar geleneksel dil öğretiminde öğretim aşamaları uzun yıllar boyu “temel, orta, yüksek ve ileri dil düzeyleri” diye adlandırılmış ve buna bağlı olarak öğretim programları hazırlanmıştır. Ancak düzey tanımlamalarında birlik oluşmamış, yalnızca yabancı dil öğretimindeki programlardan çıkarımda bulunma yoluyla hareket edilmiştir. “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nin yazılmasıyla birlikte düzeylerin tanımında önemli bir aşamaya gelindiğini söylemek mümkündür. Avrupa Dil Portfolyosu'nda 6 dil düzeyi (A1, A2, B1, B2, C1, C2) bulunmaktadır. ADOÇP'de Dil Göstergeleri Düzeyi (CEF; Common European Framework) tasnifinde A1 ve A2 düzeyini “**Temel Kullanıcı**”, B1, B2 ve C1'i “**Bağımsız Kullanıcı**” ve C2'yi “**Yetkin Kullanıcı**” olarak tanımlamıştır.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi (B2 Düzeyi) Ders Kitabı'nın Dil Göstergelerine Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi

Ders kitapları iki aşamalı bir incelemeye tabi tutulur. 1. Dış yapı özellikleri, 2. İçerik özellikleri bakımından incelenir. Dış yapı özellikleri olarak kitabın kabından görseelliğine, baskı kalitesinden yayınlayan kuruma, önsözden içindekilere ve yazılma amacından yazarlarına kadar bilgi edinilir. Bu inceleme sırasında yazarların alanla ilgili yetkinliklerine ve yeterliliklerine, kitapta yansıttıkları öğretim yöntemleriyle ilgili tespitler yapılır; dil düzeyi, kimlerin hedef kitleyi oluşturduğu, kitabın tasarımı ve yer verilen kültürel öğelere bakılır. İkinci aşamada ise amaç kısmında belirtilen iddiaların doğruluğu ya da kitabın uygulandığı kurumun ve hedef kitlenin öğrenme ilkelerine uygun olup olmadığına bakılır. Buna bağlı olarak temel becerilerin uygulanış biçimleri ve konu desenlerinin aşamalı olarak yansıtılması, anlama becerileri (okuma anlama, dinleme anlama) için hazırlanan metinler ile anlatma becerilerini (yazılı anlatım, sözlü anlatım) geliştirmeye yönelik etkinliklerle birlikte hedef kitlenin öğrenme ihtiyaçlarına uygunluğu bakımından incelenir. Düzeye uygunluk açısından inceleme yapabilmek için alan uzmanlığı, yeterlilikler ve yetkinlikler göz ardı edilemez. Kitapların düzeye uygunluğunun ölçütleri konusunda referans çalışmaların olmadığı zamanların geride kalması bu alanda başarılı çalışmaların devam ettiğinin göstergesi sayabiliriz.

ADOÇP Dil Göstergeleri Düzeyinde B2 şöyle tanımlanmaktadır:

“Farklı konularda, ayrıntılı ve anlaşılır bir şekilde kendini ifade edebilir ve bir konunun olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyarak kendi bakış açısını yansıtabilir. Çok zorlanmadan, belli ölçüde doğal ve akıcı bir dil kullanarak anadilde konuşan birisiyle iletişim kurabilir. Soyut ve somut konulara dayalı karmaşık metinlerin ana fikrini anlayabilir, kendi uzmanlık alanı olan konularda teknik tartışmalar yürütebilir.”

Yukarıdaki tanımla ilişkili olarak hazırlanan Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı B2 [Gümüş 2019] düzeyinin ana temaları ve o temalarla ilgili alt konuların yanı sıra dil yapıları aşağıdaki biçimde yer almıştır:

I. Ünite: 1. Toplum ve İnsan; 1.1 İnsan Sosyal Bir Varlıktır; Yalnız Değilsiniz (8), Ortaçlar (9), X, Y, Z Kuşakları (10), Dört Kurbağa (11), 1.2. Toplumsal Değerler; Hoşgörüle Gelen (12), Ortaçlar (13), İnsanlar Konuşa Konuşa (14), Ev Alma, Komşu Al (15), Vakıflar (15), 1.3. Görgü Kuralları; Son Pişmanlık (16), Görgü Kuralları (17), Ortaçlar (18), Ortaçlarda Adlaştırma (18), Ne Kadar Yardımseversiniz? (19), 14. Alıştırmalar

II. Ünite: 1.Doğa ve İnsan; 2.1 Doğanın Bir Parçasıyız; Şef Seattle’ın Mektubu (24) Ulaçlar (25), Biyolojik Saatiniz Doğru mu? (26), Denizler Beni Çağırıyor (27), 2.2. Doğa Denen Mucize; Tabiat Olayları ve İnsan (28), Ulaçlar (29), Doğadaki Çocuk (30), Doğadaki İnsan (31), 2.3. Dünyamızı Tüketiyoruz; Uzun Bir Yolculuğa Hazır mısınız? (32), Ulaçlar (33,) Arılar (34) Doğa için Çal (35), 2.4.Alıştırmalar

III. Ünite: 3. Sinema; 3.1.Geçmişten Günümüze Sinema; Sinema Tarihinden Notlar (40) Dolaylı Anlatım (41) Sinemanın Gücü (42) Kitap mı, Film mi? (43), 3.2 Dünya Sineması; Sinema Ekolleri (44) Gişe Film mi? Sanat Filmi mi? (45) Dolaylı Anlatım (46) Gezici Film Festivali (47), 3.3 Türk Sineması; Sadri Alışık (48) Dolaylı Anlatım (49) Unutulmaz Filmler (50) Yazlık Sinema (51), 3.4. Alıştırmalar

IV. Ünite: 4. Müzik Ve Dans; 4.1. Seslerin Büyüsü; Ulaçlar (57), Müzikteki Matematik (58) Meşkâne (59), 4.2. Türk Müziği; Ninniler (60), Nedenselleştirme (61), Türk Müziği Türleri (62), Bir Türkünün Hikâyesi (63), Mehter (63), 4.3. Evrenin Ritmi; Ney ve Sema (64) Adlaştırma (65), Turnaların Dansı (66), Haydi Dansa (67), 4.4. Alıştırmalar.

V. Ünite: 5. Dile Dair, 5.1. Ses Bayrağımız Türkçe; 2017 Türk Dili Yılı (72) Ulaçlar (73) Dîvânu Lugâti’t-Türk Nasıl Bulundu? (74) Türkçenin İki Bayramı (75) Dilimiz Kimliğimizdir (75), 5.2 Dilden Dile; Babil Kulesi (76) Dünya Dillerine Dair (77) Yapay Diller (77) Ulaçlar (78) Sayıların Olmadığı Bir Dil (79), 5.3. Bir Dil Bir İnsan;

Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihçesi (80) Ulaçlar (81) Büyük Bir Aileyiz (82) Dokuz Altın Tavsiye (83),5.4. Alıştırmalar.

VI. Ünite: 6. Edebiyat Dünyası, 6.1. Edebiyatın Gücü; Niçin Edebi Eser Okuruz? (88) Ulaçlar (89) Edebiyat Ölmez (90) Hikâyenin Hikâyesi (91), 6.2. Dünya Edebiyatından; Okumak mı, Yazmak mı? (92) Ulaçlar (93) Simyacı (94) Nobel, Nobel Dedikleri (95), 6.3. Türk Edebiyatı; Türk Halk Edebiyatı (96) Ulaçlar (97) Edebiyat Dergileri (98) Sessiz Gemi (99), 6.4. Alıştırmalar.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı [B2 Düzeyi; Gümüş, Şen, Saldıran, Çelik ve Nergiz 2019a] içerik bakımından incelendiğinde sosyal varlık olarak insanı merkezine alan, bunun yanı sıra insana ve onun kişisel gelişimine katkı sağlayan bilim, dil, edebiyat, kültür ve sanat gibi konu başlıklarıyla hem millî hem de evrensel değerlerin yer bulduğu bir eser olduğu anlaşılmaktadır. Kültür aktarımı dil öğretiminin her iki kolunda; ana dil olarak öğretim ve yabancı dil olarak öğretimin doğal sürecinde yer alan bir olgudur ancak yalnızca yerel /millî kültür unsurlarının ağırlıkta olması hâlinde öğrenenler açısından psikolojik baskı oluşturacağından evrensel insanî değerlere, evrensel kültürün içinde karşılaştırmalı bir biçimde sunulması daha doğru olacaktır. “Toplum ve İnsan” başlıklı temanın altında yer alan konular, hem Türk kültüründeki sosyal varlık olan insanı hem de dünyadaki bütün insanların ahlaki değerlerini, görgü kurallarını, kuşaklar arası farklılıkların küreselleşme sürecinde nasıl oluştuğunu ve geliştiğini yansıtmaktadır. Hoşgörü, komşuluk, yardımlaşma gibi temel değerlerin metinler ve alıştırmalar yoluyla işlenmesi tek boyutlu kültür aktarımı yerine çok boyutlu bir yaklaşımla farkındalık oluşturma amacı yansıtılmaktadır.

“Doğa ve İnsan” başlığı altındaki ikinci ünite insanın yaşadığı ve hep yaşamak zorunda olduğu doğanın kendisine miras değil emanet olduğunu hatırlatan mesajlarla, doğumdan ölüme kadar geçen sürede herkesin kendi yurdunda değil bütün dünyada doğayı koruma ve geliştirme sorumluluğu olduğu yansıtılmaktadır. B2 kitabının 26. sayfasında “...İnsan doğayla uyumlu hareket etmediğinde, doğanın bir parçası olduğunu unuttuğu zaman aslında hayatın doğal akışında yer alan her değişiklik onu rahatsız etmeye başlar. Yağmur yağmaya başladığında ıslanacağını (hatta bazıları kirleneceğini), havalar soğuduğunda hasta olacağını düşünür. Hava ısınacağı zaman “Of, yine çok sıcak olacak, terleyeceğim!” diye şikâyet eder...” biçimindeki yorum cümlesi, hedef kitlenin yaşına ve öğrenme düzeyine uygun bir ufuk açıcı, yorumlayıcı ve farkındalık oluşturmaya götürmektedir. “Doğa Denen Mucize (sayfa.28)” başlıklı

konuda eski Türk geleneklerinde ve başka kültürlerde insanın tabiatla ilgili ilişkileri, inançları, korku ve sevgileri, hassasiyetleri yansıtılmıştır. “Doğadaki İnsan” konusuyla da doğa sevgisinde yerli ve yabancı örnek şahsiyetler aracılığıyla yaşadığımız çevre için neler yapılabileceği örneklerle sunulmuştur. “Doğa İçin Çal” konusuyla müzikle doğa arasında ilgi kurulup Türkçe öğrenenlerin ilgisini çekerek güdüleme yoluyla çevre bilinci oluşturulmaktadır. Aynı konu çerçevesinde halk meteorolojisi, halk takvimi gibi kültürel kavramlar da yer almaktadır. Doğadaki varlıklarla ilgili deyim ve atasözlerinin, terimlerin ve sözvarlığı öğelerinin birçoğu konu bütünlüğü içinde sunulmaktadır.

“Sinema” başlığıyla yer alan 3. ünitenin konu başlıkları sinema ve görsel sanatların dil öğretimindeki dolaylı rolü, sinemanın kültürel aktarımdaki etkisinin diğer görsel sanatlar alanında da olduğunu, ülkelerin tanıtım aracı olarak bu sektörü kullandıkları da metinlerde yansıtılıyor. Yerli ve yabancı sinema sektörünün özellikle toplumlarda ve geniş kitlelerde algı oluşturmadaki etkisini “Sinemanın Gücü” konusuyla tartışarak, son yıllardaki Türk sinemasının kaydettiği başarılar da sözlü ve yazılı anlatım becerilerini de kazandırma yolunda önemli bir konu olarak işlenmektedir. Konular yalnızca Türkiye’den ve Türk dünyasından değil aynı zamanda bütün dünya kültürüne ait unsurlar metinler, tartışma konuları ve alıştırmalar yoluyla aktarılmaktadır.

“Müzik ve Dans” başlığı altında yer alan 4. ünite de yerel ve evrensel müzik ve eğlence dünyasının temel kavramlarının işlendiği alt başlıklarda sanat, sanatkar, müziğin sanat içindeki değeri, toplum ve insan hayatındaki yeri ve önemi vb. mesajlar verilerek öğrenme ve öğretme sürecinde bilgi ve beceri kazandırma çalışmalarına aracılık edilmiştir. Müzik türlerinin oluşum süreci üzerine hem Türk dünyası kültüründen hem de diğer kültürlerden örnekler verilerek karşılaştırmalı yorumlara yol açacak biçimde işlenmiştir. Dans için “...Evrenin kendine özgü bir müziği olduğu ve her şeyin ahenk içinde dans ettiği şeklindeki inanış birçok büyük gelenekte bulunmasına rağmen bunu Mevleviler kadar zarif biçimde ifade edebilen çıkmamıştır... (64)” sözüyle bilgilendirici ve yönlendirici metinlere de yer verildiği görülür. Dansın insanların yaşadığı coğrafyayla ilişkisini, coğrafyanın insana etkisini ifade eden kültürel boyutlu konu başlıklarıyla doğadaki canlılarla insan ilişkileri de çok boyutlu içeriklerle verilmiştir. Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı B2 Düzeyi (Komisyon 2019a) adlı eserin 5. Ünitesinde “Dile Dair” genel başlığında “2017 Yılı Türk Dili Yılı- Dilimiz Kimliğimizdir.” alt

başlığıyla millî kimliğin oluşmasında dil bilincinin değeri “Dîvânu Lugâti’t-Türk Nasıl Bulundu?” adlı metinle Türkçenin ve Türk kültür tarihinin en önemli eseriyle ilgili bir metnin düzeye uygun yaşayan bir dille anlatırken geçmişten bugüne, bugünden geleceğe dair dille ilgili düşünceler tartışma ve yazılı anlatım becerisi amacıyla temel konu olarak işlenmiştir. “Sayıların Olmadığı Dil”, “Geçmiş Zaman Yok (79)” ilgi çekici diller konusuyla öğrenme öğretme sürecinde hedef kitleye dil becerileri kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılarak dillerin özellikleri hakkında söz ettirmek mümkündür. “Bir Dil, Bir İnsan... (80)” başlığıyla verilen mesajın yanı sıra ana dilinden başka bir dil öğrenmenin önemiyle birlikte yukarıda sözü edilen dil öğretiminin genel amaçlarına da uygunluk açısından da değer taşımaktadır. 5. Ünitenin Alıştırmalar bölümünde “*...dile kolay, dili dönmek, dili pabuç kadar, dili tutulmak, dili yatkın, dilimin ucunda, dilinde tüy bitmek, dilinden düşürmemek, dilinin altında bir şey (olmak), dilini eşek arısı soksun!, dillere destan (olmak)* (84)” gibi deyimlerin kültürdilbilim açısından önemi, dil kullanımı ve dilin derin yapısı ile kültürel arka planı arasındaki süreci kavratmada ve beceriye dönüştürmedeki değerini özellikle belirtmek gerekir.

Eserin 6. ünitesinde “Edebiyat Dünyası”; Edebiyatın Gücü, “Dünya Edebiyatından”, “Nobel Nobel Dedikleri”, “Anonim Halk Edebiyatı”, “Edebiyat Dergileri” gibi konular yoluyla dil ve edebiyat ilişkisini, alanla ilgili millî ve evrensel kavramlarla birlikte edebiyat alanında ün kazanmış şahsiyetlerin eserlerinden söz ederek edebî zevkin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Bütün bu konular ve metinler aracılığıyla oluşan dil ve kültür etkileşimlerinin neticesinde başarılı bir dil becerisi kazanılmış olur. Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları anlama ve anlatma becerilerinin tamamına dengeli bir biçimde yaklaşmış, millî ve evrensel kültür ürünlerinin kültürdilbilim esaslarına göre oluşturulduğunu görmekteyiz. Bu çalışmada Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı B2 Düzeyi [Komisyon 2019a] ile ilgili çok yönlü çalışma yapmak mümkündür. Kültürdilbilim açısından değerlendirmenin en temel yolu da konu başlıklarının incelenmesi ve konu içeriklerinin derin yapılarını tahlil etmekten geçer.

“Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi üzerine hazırlanan kitaplar sadece dil becerisi kazandırmayı hedeflemez aynı zamanda Türk kültürüne ait değerleri, yaşam biçimlerini, bireylerin bir olaya bakışını, tutumunu öğretir ve kültürün taşıyıcılığını yapar. Buradan hareketle metinler titiz bir çalışma ile seçilmeli ya da oluşturulmalıdır. Böylece okuma, dinleme, yazma ve konuşma temel dil

becerilerinin öğretimine ve kültür aktarımına katkıda bulunulabilir [Barcın 2018, 5].” ...“Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil ve kültür arasında karşılıklı etkileşim vardır. Öğreten öğrencilere hedef dilin yapılarını kavratırken aynı zamanda kültür aktarımında bulunabilir, kültür aktarımı yaparken de dil yapılarını kullanabilir. Söz gelimi, öğreten B1 seviyesinde “Her Şeyin Başı Sağlık” temasını işlerken dil yapısı olarak dönüşlülüğü ele alacaktır. Kitapta “*kendi göbeğini kendi kes-, kendi kendine gelin güveyi ol-, kendi kendini ye-, kendi yağıyla kavrul-, kendini bir şey san-*” gibi deyimlerden örnekler verilmiştir. Böylelikle öğreten, ders ortamında hem dil yapısı olarak dönüşlülüğün bir kullanımını göstermiş olacak hem de öğrencinin zihninde konunun daha çok canlanmasını sağlayacaktır [Barcın 2018, 11]. Aynı biçimde B2 düzeyindeki Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı [Komisyon 2019a]’nda program başlıkları ve işlenen konular itibariyle incelendiğinde Türk kültürüne dair konuların yanı sıra evrensel konular da iç içe verilmiştir. Dil yapıları ise bu kültürel unsurların kavranmasında araç olarak kullanılmaktadır.

Bu eser üzerine yapılan çalışmalardan ilki olan “Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabında (B2 seviyesi) Yer Alan Kültür Ögeleri” adlı çalışma son derece önemlidir. Tablo 1’de Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabına (B2 seviyesi) Ait Temalar, Tablo 2’de “Kültürel Ögelerin Kullanılışı”, Tablo 3’te “Kültürel Aktarım Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı [Barcın 2019]” ayrıntılı biçimde sunulmuştur.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B2 Düzeyi), CEF (Common European Framework) Dil Düzeyi Göstergelerinden B2’nin tanımına uygun nitelikleri taşıdığını söyleyebiliriz. Ders kitabı, öğretici katkısı, ders dışı kaynaklar ve ara sınavlarla ölçülen ve başarı düzeyinin %90’lara ulaşabildiği bir sistem içinde kazanılan beceriler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Farklı konularda, ayrıntılı ve anlaşılır bir şekilde kendini ifade edebilir.
- Bir konunun olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyarak kendi bakış açısını yansıtabilir.
- Çok zorlanmadan, belli ölçüde doğal ve akıcı bir dil kullanarak anadilde konuşan birisiyle iletişim kurabilir.
- Soyut ve somut konulara dayalı karmaşık metinlerin ana fikrini anlayabilir,
- Kendi uzmanlık alanı olan konularda teknik tartışmalar yürütebilir.

İşlenen temalar ve içerikleri, söz varlığını oluşturan ögeler,

kültürel unsurlar, düzey için tanımlanan ölçütlerin uygulanabileceği beceri çalışmaları sonunda öğrencilerin “Kendi Kendini Değerlendirme Çizelgesi-Self Assessment Grid” çerçevesinde yapılacak ayrıntılı çalışma ve araştırmalar Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B2 Düzeyi) için temel yeterlilikler ve hedef kitle tarafından kazanılan beceriler bakımından kanıtlayıcı olacaktır. Barcın (2019)’ın tespitlerine göre 2. Tabloda yer alan kültürel öğeler ile 3. tablolarda yer alan atasözleri ve deyimlerin anlambilim ve B2 tanımına uygun nitelikleri “Kendi Kendini Değerlendirme Çizelgesi - Self Assessment Grid” ölçütlerine göre düzeye uygunluğu, kimi öğelerin de düzey üstünde olduğu değerlendirilebilir.

ADOÇP ölçütlerine göre B2 Düzeyinde “Kendi Kendini Değerlendirme Çizelgesi-Self Assessment Grid” şöyledir:

B2 Dinleme: Güncel bir konu olması koşuluyla uzun konuşma ve sunumları anlayabilir, karmaşık tümcelerle yapılan tartışmaları takip edebilirim. Televizyon haberlerini ve güncel olaylara ilişkin programların çoğunu anlayabilirim. Standart dilin kullanıldığı filmlerin çoğunu anlayabilirim.

B2 Okuma: Yazarların belirli tutuma da görüşü benimsedikleri güncel sorunlarla ilgili makaleleri ve raporları okuyabilirim. Çağdaş edebî düzyazıyı anlayabilirim.

B2 Karşılıklı Konuşma: Öğrendiğim dili anadili olarak konuşan kişilerle anlaşmayı mümkün kılacak bir akıcılık ve doğallıkla iletişim kurabilirim. Bildik konulardaki tartışmalarda, kendi görüşlerimi açıklayıp destekleyerek etkin bir rol oynayabilirim.

B2 Sözlü Anlatım: İlgi alanıma giren çeşitli konularda açık ve ayrıntılı bilgi verebilirim. Çeşitli seçeneklerin olumlu ve olumsuz yanlarını ortaya koyarak bir konu hakkında görüş bildirebilirim.

B2 Yazılı Anlatım: İlgi alanıma giren çok çeşitli konularda anlaşılır, ayrıntılı metinler yazabilirim. Belirli bir bakış açısına destek vererek ya da karşı çıkararak bilgi sunan ve nedenleri süren bir kompozisyon ya da rapor yazabilirim. Olayların ve deneyimlerin benim için taşıdıkları önemi ön plana çıkaran mektuplar yazabilirim.”

Altın Köprü Türkçe B2 [Komisyon 2019a]’de temel becerilerin kazanılmasıyla ilgili etkinlik bilgileri şöyledir:

Dinleme-anlama becerisiyle ilgili 20 etkinlik vardır ve 6 konuda izleme-anlama çalışmasıyla hem görsel hem de işitsel anlama çalışmaları birçok kitapta bulunmayan farklılık olarak görülebilir. Öğrencilerin etkinliklerde görsel-işitsel araçlardan duyduklarını, izlediklerini eksiksiz anlayabilmeleri için uygulanan program gereği ders dışı etkinliklere katılması veya ödev niteliğinde çalışmalar

yapması istenir. Dinleme eyleminin anlamaya dönüşmediği durumlarda bir beceri kazanımı söz konusu olamaz. Bu nedenle Dil Göstergeleri Düzeyinin A1 basamağından itibaren dinleme anlama etkinlikleri “yoğun, seçici, yaygın ve etkileşimli dinleme etkinliklerine yer verildiğinden B2 düzeyinde “belirli bir bilgiyi edinmek amacıyla, tüm duyulanı anlamlandırmaya çalışmaksızın yapılan dinleme biçimi olan “*seçici dinleme*”ye yer verilmez. Ancak “Hedef dildeki konuşmalarda yer alan belirli dil yapılarını ve vurguları tespit etmek amacıyla yapılan dinleme türü “*yoğun dinleme*, sunum yapabilmek, karşılıklı konuşma gibi daha uzun süreli metinleri dinleyerek söylenenlerden genel bir anlam çıkarmak için yapılan dinleme etkinliği olan “*yaygın dinleme*” ile ikili ve grup çalışmalarında rol çalışmalarında, tartışma ortamlarında konuşma ile bütünleşerek gerçekleşen dinleme türü olan etkileşimli dinleme” çalışmalarına uygun konular, metinler, filmler, güncel konulardan oluşan televizyon programları ve alıştırmalar yoluyla dinleme becerisi kazandırılır.

Kitapta, okuma becerisini geliştirmeye yönelik 40 uzun metinlerin yer almaktadır. Metinlerdeki söz varlığını oluşturan ögeler (deyimler, atasözleri, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, terimler, ikilemeler, sanatlı sözler vb) ile sözcük anlambilimi ile cümle anlam biliminin alt alanlarıyla ilgili unsurlara yer verilmiştir. Aksan [Aksan 1996, 7] söz varlığını “Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz.” biçiminde tanımlamıştır. Türkçenin söz varlığı Türk milletinin kavramlar dünyasını, maddî ve manevî kültür ürünlerinin yansıtıcısı olduğu bilinciyle hareket edilerek Altın Köprü Türkçe B2’de metinlerin içerik bakımından dil yapılarıyla ilişkili olması kaydıyla bilgilendirici, açıklayıcı, yorumlayıcı, yönlendirici ve kültürel ögelerle birlikte okuma zevkini geliştirici nitelikte olmasına özen gösterilmiştir. Çağdaş yazar ve edebiyatçılar ile Türkçenin dünden bugüne gelişim sürecinin, dil ve kültür tarihi bakımından değerli eserlerin ilginç yönlerine yer verilmiştir. “Düşünme ve algılama süreci içinde bireylerin metinle kendi anlam evrenleri arasındaki örtüşme oranı anlamanın düzeyini gösterir. Okuma; iletişim, algılama, gelişim ve öğrenme sürecidir. Leibniz “dil, aklın aynasıdır [Sever 1995, 18]”. Edebî, sanatsal/kurmaca, coşku ve heyecanı dile getiren metinlere yer verilerek hedef kitlenin dil düzeylerinin gelişmesine katkı sağlanmaktadır.

Yazılı anlatım (kompozisyon) düzenli, planlı ve hedefe odaklı düşünme alışkanlığı kazandırır. Yazmanın düşünceyle de ilişkisini

göz ardı edemeyiz. İyi düşünen iyi yazar, iyi ifade eder, iyi anlatır. "Güzel konuşma ve yazma insan zihninin ürettiği faaliyetlerden bir kaçıdır. Yazılı anlatım yalnızca yazma kurallarını öğretmek değildir [Aktaş ve Gündüz 2001, 57-58]." Altın Köprü Türkçe B2'de yazma becerisi kazandırmak amacıyla 52 etkinliğe yer verilmiştir. Bir kısmı bağımsız konu başlıkları olarak yazılı anlatım çalışması yapılması istenmekte, büyük bir kısmı da ucu açık metinleri tamamlama etkinliği, paragraf ve cümle tamamlama biçiminde verilmiştir. Yazılı anlatım etkinlikleri ders dışı çalışmalar arasında okuma etkinliğiyle birlikte en çok yer verilen beceri alanıdır. İyi yazılmış edebî metinler veya düz yazı örnekleri hedef kitlenin yazılı anlatım becerisi kazanmalarına da katkısı olacağı dikkate alındığında B2 kitabındaki 40 uzun metnin dil, üslup ve anlatım özellikleri de yazma becerisi kazanmaya örneklik teşkil edecek niteliktedir. Altın Köprü Türkçe B2'de toplum, insan, çocuk, çevre, milli manevi değerler, görgü kuralları, doğa, sanat, sinema, müzik, dil, Türk ve Dünya edebiyatı gibi değişik konularda yazılı anlatım çalışmalarının talep edildiği ve dönem içi ödevler, sınavlar da B2 düzeyinin nitelik kazanması bakımından önemlidir.

Altın Köprü Türkçe B2'de konuşma becerisi *sözlü anlatım* ve *karşılıklı konuşma*, grup içinde çoklu sohbet biçimleri dikkate alınmıştır. Eserde konuşma (sözlü anlatım) becerisini geliştirmeye yönelik konu sayısı ise 20'dir. "Konuşma; duygu, düşünce, tasarım ve isteklerin sözle bildirilmesidir. Başka bir deyişle bir konunun zihinde tasarlandıktan sonra karşımızdakilere sözle iletilmesi işidir [Sever 1995, 21]." B2 düzeyinde konuşma becerisi kazandırılması amacıyla konuşma konularının seçimine özen gösterilmiştir. Tartışma, münazara gazete haberi veya okuduğu edebî eserle ilgili görüşlerini sözlü olarak belirtmesi, görsel yayınlarda izlediği bir konuyu yorumlama çalışmaları konuşma becerisini geliştirir.

MEB [Komisyon 2011, 8] tarafından tanımlanan konuşma türlerinden "anlamdan daha çok belirli bir sesletimi gerçekleştirmek amacıyla yapılan tekrarlardan ibaret "taklit (imitative)" konuşma uygulaması başlangıç düzeyinde çözüldüğü kabul edildiğinden çok karmaşık bir kelime ile karşılaşmadığı takdirde B2 düzeyinde yer almaz. Dilsel bir yapının doğru olarak kullanımı için bireysel veya ikili çalışma ile gerçekleştirilen "*yoğun konuşma*", belirli bir bilginin paylaşımı için gerçekleştirilen, soru-cevap düzeneğinde ilerleyen konuşmalar olarak bilinen aktarımsal (transactional) konuşmalar ile sözel raporların, sunumların, özetlerin daha resmî bir dil tercihi ile sunulmasının gerçekleştirildiği "*yaygın konuşma*"ya sıkça yer

verilir. Özellikle okuma-anlama metinlerinin yorumlanması ve konularla ilgili değişik görüşlerin sunulması da birer konuşma etkinliğidir. Dil öğretimindeki temel becerilerin birbiriyle ilgisi ve ilişkisi etle turnaktan öteye aynı organizmanın işlevsel azaları gibidir. Konuşma konularının güncelliği, yaşa uygunluğu ve ilgi çekici ve güdüleyici olmasıyla öğrenim sürecinin sağlıklı ve etkili yürümesi amaçlanmıştır.

Dil yapılarının kavratılmasıyla ilgili 6 üniteye yer alan örnek cümle ve alıştırmaya cümleleri, söz varlığını ve anlam bilgisini geliştirmeye yönelik çalışmalar ve etkinlikler ile metinlerdeki anlam ayırt etme çalışmaları “var-yok, doğru-yanlış, eşleştirme, cevaplayalım, yerleştirelim” biçimindeki kavratma etkinlikleri 6 ünitenin hemen hemen her konusunda yeterince verilmiştir. Kendi Kendini Değerlendirme Çizelgesi’nde belirtilen yargıların Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B2)’nda konu desenlerinin düzeye uygunluğu ders kitabının nitelikleri itibarıyla, program ve ders dışı etkinliklerin de katkısıyla yukarıda tanımlanan hükümlere uygun olduğu düşünülmektedir.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi (C1 Düzeyi) Ders Kitabı’nın Dil Göstergelerine Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi

Dil Düzeyi Göstergelerinde CEF (Common European Framework) C1 düzeyi “Karmaşık konularda, bağlantıların ve ilişkilerin açıkça ortaya konduğu, iyi yapılandırılmış, ayrıntılar içeren metinler yoluyla kendini akıcı bir şekilde ifade edebilir. Dili akademik ve mesleki amaçlar için ve günlük yaşamda esnek ve etkili bir şekilde kullanabilir. Gereksinim duyduğu ifadeleri fazla zorlanmadan bularak kendini doğal ve akıcı bir şekilde ifade edebilir. Farklı yapıya sahip uzun ve karmaşık metinleri anlayabilir ve bu metinlerdeki dolaylı anlatımları ve imaları fark edebilir.” biçiminde tanımlanmıştır. Bu tanıma uygun içeriklere sahip olması gereken dil öğretimi kitaplarının içeriklerindeki ana temalar, bu temalara bağlı alt konularda yer alan dil yapıları, söz varlığını oluşturan öğeler açısından özgür bir anlama ve anlatma düzeyini, akademik dili oluşturan kavramsal çerçeveye, karmaşık metinleri anlama ve ileri öğeleri sezme becerisini sergilemeye katkı sağlayıcı olmalıdır.

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesindeki Türkiye Türkçesi öğretiminde kullanılan Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı C1 [Gümüş, Çelik, Yürümez, Başkapan ve Serçe 2019]’de işlenen konu deseni aşağıdaki başlıklar hâlinde hazırlanmış, bu başlıklara uygun

metinler, alıştırmalar ve dil becerilerinin tamamını geliştirmeye yönelik etkinlikler kitapta yer almıştır. Dinleme/izleme-anlama çalışmalarına uygun görsel ve işitsel çalışmalar ise öğreticilerce öğrenciye yalnızca etkinlik çalışmaları sırasında sunulmaktadır. Altın Köprü Türkçe C1'deki konu deseni aşağıdaki gibidir:

I.Ünite: 1. Mizah, 1.1. Gülmek Güzeldir; Şeker Hoca (8) Birleşik Zamanlar(9), Eylem + Zaman Ekiol-, Yaz Tatili Hayallerim (9), Mizaha Dair (10) 1. .2 Güldürme Sanatı; Karikatür (12), Var Böyle Tipler (13), Birleşik Zamanlar (14), Eylem + Zam. Eki + CAsInA, Eylem + Zam. Eki + gibi, Türk Komedi Filmleri (15), 1.3. Bizde Mizah; Birleşik Zamanlar (16), Eylem + Zam. Eki gibi ol-, Sahnede Eğlence (17), Birleşik Zamanlar (18), Eylem + Zam. Eki gibi yap-, “-miş gibi”Yapmak (18), Espirili Olmak (19), 1.4. Genel Alıştırmalar (20 - 23).

II.Ünite; 2.1.Sanat Her Yerde; Sanat Hayatın Aynasıdır (24), Tezlik Eylemi (25, Eylem + (y) İver- Nasıl Meşhur Oldular? (25), Türk Destanları (26), Sarıkız Efsanesi (27), 2.2. Millî Sanatlarımız; Ortak Miras (28), Sürerlik Eylemi (29), Minyatür ve Tezhip (30), Ahşap Oymacılığı (31), 2.3. Oyunlar ve Sanat; Halk Oyunlarımız (32, Bilgisayarın Olmadığı Zamanlarda (34), Dans Etmek İster misin? (35), 2.4.Genel Alıştırmalar (36- 39).

III.Ünite: Zekâ: 3.1.İnsan ve Akıl; Çoklu Zekâ (40), Ulaş (41), Eylem + mAktAnsA, Bil Bilebilirsen (41, Ulaş (42), Eylem + mAk yerine, Eylem + mAk varken, Eksik Değil, Farklılar (43), 3.2. Akıl ve Bilim; Yapay Zekâ (44), Ulaş (45), Eylem + (y)AcAk + İyelik + (n)A, Eylem + (y)AcAk + İyelik yerde, Beyin Nasıl Çalışır? (45), Aklınızda Olsun! (46), Oktay Sinanoğlu (47), 3.3.Toplumsal Hafıza; Toplumsal Hafıza (48), Ulaş (49), İsim + -sAl / -Al / -î, Zekice Cevaplar (50), Deli mi, Veli mi? (51), 3.4. Genel Alıştırmalar (52 - 55).

IV.Ünite: Uzay: 4.1. Gökbilim; Evren ve Gezegenler (56), Ulaş (57), Eylem+ DIk + İyelik + (n)A göre, Minberdeki Sır (57), Ulaş (58), Eylem+AcAk+İyelik+(n)Agöre), Göklerin İki Büyük Kâşifi (59), 4.2. Uzayın Gizemleri, Uzay Çalışmaları (60), Ulaş (61), Eylem+ Dık + İyelik kadarıyla, Eylem+ DIk + İyelik takdirde, Büyük Patlama (62), Işık Hızı (63), 4.3. Uzay Araştırmaları; Farklı Gezegenlerde Yaşam (64), Ulaş (65), - Eylem+ mA + İyelik durumunda, Uzay Turizmi (65), Birleşik Cümleler (66), 'ki' ile yapılanlar, Gökyüzü Şaşmaz Pusuladır (66), Bağlaçlar (67), 'ki' Bağlacıyla Yapılanlar, 4.4.Genel Alıştırmalar (68 - 71).

V. Ünite: Sosyal Bilimler; 5.1. Tarih, Tarih Bilinci (72),

Eylemlerde 'değil' ile Olumsuzluk (73), Eylem + Zaman Eki değil, Göç (74), Coğrafi Keşifler (75), Pîrî Reis (76), 5.2.Sosyal Değişim, Sanal Sosyalleşme (76), Deyimler (77), Kulağınıza Küpe Olsun!, Toplumsal Değişim (78), Nasıl Yönetiliyoruz? (79), 5.3.İnançlarımız, Dinler Tarihi ve Peygamberler (80), Yineleme (81), İsim ve Sıfatlarda, Kumdan Kıssa (81), Yineleme (82), Fiillerde, Kutsal Şehirler (82), Sadaka Taşları (83), 5.4. Genel Alıştırmalar (84- 87).

VI. Ünite: 6. Fen Bilimleri ve Düşünce; 6.1.Sayılar, Matematiğin Hayatımızdaki Yeri (88), Ulaş (89), Eylem + mAklA birlikte, Eylem + mAklA beraber, Altın Oran (90), Ulaş (91), Eylem+ mAklA kal + zaman eki, 6.2. Düşüncenin Temelleri, Düşünüyorum, Öyleyse Varım! (92), Felsefenin Konuları (94), Ulaş (95), Eylem + mAksIyla, Eylem + mAksI koşuluyla, 6.3.Sağlığımız ve Gıda, Biyoloji (96), Ulaş (97), Eylem + mAksIzIn, Seracılık (98), GDO'lu Bitkiler (98), Belirteç (99), 'Hiç' ile yapılanlar, 6.4.Genel Alıştırmalar (100 - 103).

Eserin I. ünitesinde yer alan "Mizah" başlıklı konuyla dilin incelikleri, anlatım zenginlikleri, anlam biliminin temel kavramlarının, temel anlam, mecaz anlam, yan anlam, ad ve deyim aktarmalarıyla ve benzetmelerle dolu metinlerin dil yapılarıyla değişik örneklerinin sunulduğu bir konu olup aynı zamanda kültür dilbiliminin araştırma alanıyla ilgili nitelikleri de yansıtmaktadır. Dil-kültür ilişkisinin güzel örneklerinin yanı sıra felsefi derinliği bulunan fıkraların doğru ve amaca uygun anlaşılması için çoğu zaman çok karmaşık ve soyut olan mizah anlayışı çerçevesinde kavranması mümkündür. Bu da dili esnek ve etkili kullanmaya yardımcı olmaktadır.

II. ünite de Sanat Her Yerde; Sanat Hayatın Aynasıdır başlıklarıyla birlikte minyatür sanatı, tezhip, ağaç oymacılığı gibi tamamen Türk kültürünün derin izlerini yansıtan alanlarla ilgili kavramların işlendiği metinlerde tezlik ve sürerlik fiillerinin en işlek biçimiyle beceriye dönüştürülmesi sonucunda doğal ve akıcı konuşmaya katkı sağlayacak unsular C1 düzeyinde istenen hedef davranışları sergilemeye yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

III. ünite de "Zekâ, İnsan, Beyin ve Akıl" konuları içinde modern dünyanın günlük hayatta çokça ilgilendiği "Yapay Zekâ" konusuyla yaşayan Türkçenin en ince özelliklerini kullanma becerisini kazanmaları için dil yapılarıyla desteklenmektedir. Merhum Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu gibi dünya çapında ünlü, gençler için rol model olabilecek bir dehânın hayatından kesitler

anlama ve anlatma becerilerinde son derece etkili bir konudur. Soyut konular içinde hafıza, teknoloji-bellek ilişkisi, sıra dışı insanlardaki beşerî hafıza özellikleri dikkat çekici ve kullanılan dil bakımından Türkiye Türkçesini güzelleştiren yazı ve etkinliklerle doludur.

IV. ünite de uzay ve evrenin bütün gezegenleri, hayalden öteye gerçeklerle ve dış dünyayla insan ilişkileri, insanın bu âlemdeki arayışları bazı teknik bilgi ve yorumlarla sunulurken Uzay Turizmi başlığıyla ilgi çeken konuyla bu sektörle ilgili bazı öngörüler dile getirilmektedir. Bu konuda yer alan söz varlığı yadsınamaz biçimde akademik Türkçenin iyi örneklerindedir.

V. ünite de sosyal bilimlerin tarih, coğrafya, dilbilim, ilahiyat, sosyoloji; sosyal ve kültürel değişim alanıyla ilgili konular işlenmiştir. Bu konuları destekleyen leksikolojinin en güzel örnekleri olan deyimlerden güzel örnekler sunulmuştur. Karmaşık konularda konuşmayı, yazmayı, anlatmayı becerecek ünite içinde C1 düzeyine uygunluk olduğu alan uzmanlarınca kolayca anlaşılacaktır.

VI. ünite de “Fen Bilimleri ve Düşünce” başlığı altındaki konular aracılığıyla matematik ve felsefe alanıyla ilgili terimlerin ve akademik dildeki kavramların özümsemesi beklenmektedir.

Akademik eğitim almak amacıyla dil öğrenen hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanan Altın Köprü Türkçe Öğretimi (C1 Düzeyi) Ders Kitabı'yla hedef kitle:

- Düşüncelerini karmaşık konularda, iyi yapılandırılmış metinler aracılığıyla akıcı bir şekilde ifade edebilir.
- Türkiye Türkçesini akademik ve mesleki amaçlar için ve günlük yaşamda esnek ve etkili bir şekilde kullanabilir.
- İhtiyaç duyduğu ifadeleri zorlanmadan doğal ve akıcı bir şekilde ifade edebilir.
- Farklı yapıya sahip uzun ve karmaşık metinleri anlayabilir ve bu metinlerdeki dolaylı anlatımları ve imaları fark edebilir.
- Türk dili ve kültürünün inceliklerini kavrayıp kendi kültürel değerleri arasında karşılaştırma yapabilir.

Avrupa Dil Portfolyosu ölçütlerine göre C1 düzeyinde “Kendi Kendini Değerlendirme Çizelgesi- Self Assessment Grid” şöyledir:

C1 Dinleme: Açıkça yapılandırılmamış ve ilişkiler açıkça belirtilmemiş sadece ima edilmiş olsa bile uzun konuşmaları anlayabilirim. Televizyon programlarını ve filmleri fazla zorluk çekmeden anlayabilirim.

C1 Okuma: Üslup farklılıklarını da ayırt ederek uzun ve

karmaşık, somut ya da edebi metinleri okuyabilir, ilgi alanımla alakalı olmasalar bile herhangi bir uzmanlık alanına giren makale ve uzun teknik bilgileri anlayabilirim.

C1 Karşılıklı Konuşma: Kullanacağım sözcükleri çok fazla aramaksızın, kendimi akıcı ve doğal bir biçimde ifade edebilirim. Dili, toplumsal ve mesleki amaçlar için esnek ve etkili bir şekilde kullanabilirim. Düşünce ve fikirlerimi açık bir ifadeyle dile getirebilir ve karşımdakilerin konuşmalarıyla ilişkilendirebilirim.

C1 Sözlü Anlatım: Karmaşık konuları, alt temalarla bütünleştirerek, açık ve ayrıntılı bir biçimde betimleyebilir, belirli bakış açıları geliştirip uygun bir sonuçla konuşmamı tamamlayabilirim.

C1 Yazılı Anlatım: Görüşlerimi ayrıntılı bir biçimde, açık ve iyi yapılandırılmış metinlerle ifade edebilirim. Bir mektup, kompozisyon ya da rapor yazabilirim. Önemli olduğunu düşündüğüm konuları ön plana çıkararak karmaşık konularda yazabilirim. Hedef belirlediğim okuyucu kitlesine uygun bir üslup seçebilirim.

Altın Köprü Türkçe C1’de **dinleme-anlama** becerisini geliştirmeye yönelik 20 etkinlik mevcuttur ve dinleme becerisinin gelişmesine katkısı olan görsel-işitsel nitelikli izleme-anlamayla ilgili 7 etkinlik yer almaktadır. Uzun konuşmalardaki ima edilmiş olan sözler dahil olmak üzere sanatlı ve mecazlı anlatımların bulunduğu dinleme çalışmaları ile mizah, güldürü, fıkradan başka diğer edebî türlerden örnekler ile evrensel ve millî sanat, zekâ, uzay bilimleri, tarih, inanç dünyası, kültür, felsefe, matematik, sağlık gibi konuların işlendiği kitaptaki metinlerle ilgili dinleme anlama etkinlikleri C1 düzeyinin pekiştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Aslında sınıf içi çalışmalarda metinlerin sesli okunması sırasında da dinleme eylemi gerçekleşmektedir.

Altın Köprü Türkçe C1’de okuma becerisini geliştirmeye yönelik 38 uzun metin yer almakta ve buna bağlı olarak hedef kitlenin alanıyla ilgili/ilgisiz değişik konulardaki metinler arasındaki üslup farklılıklarının ayırt etmesine katkı sağlayan etkinliklerin uygulama alanı bulduğu bir kitap olduğunu söyleyebiliriz. C1 düzeyindeki öğrencinin üniversitede lisans veya lisansüstü eğitim göreceği düşünülerek seçilen konular, yazılan metinler ve bu metinlerle ilgili anlama ve anlatma becerileri için gerekli etkinlikler kitapla sınırlı kalması düşünülemez. “Okuma ve yazma becerileri, eğitim kurumlarınca şekillendirilirken dinleme becerisi, işitme kabiliyetinin bilinçli bir eyleme dönüşmesiyle var

olur. Eğitim kurumları, belirli bir noktaya gelmiş dinleme yetisinin niteliğini artırmakla yükümlüdür. Bu yeti, öğrencinin hem ders içi ve hem de ders dışı etkinliklerini yönlendirir. Bu noktada dinleme becerisi, eğitim öğretim programlarına ek olarak örtük programla da desteklenmelidir [Özbay, Barutçu 2013, 956].”

Altın Köprü Türkçe C1’de yazma becerisi, ucu açık metinleri tamamlama etkinliği ve paragraf ve cümle tamamlama etkinliklerinin sayısı 47 olmakla birlikte cümle tamamlamalar için genel başlıklar altında 2’den 14’e kadar değişen sayıda yer alan cümleler tek tek değil grup hâlinde sayılmıştır. Özellikle dil yapılarının kavratılmasında önemli özgün ve örnek cümleler yazılı anlatımda etkin rol oynamaktadır. Duygu, düşünce, tasarım, gözlem ve yorumların bireyin öğrendiği dilin (Türkçenin) yazım kurallarına uygun biçimde yazılı olarak aktarılması eyleminin alışkan hâline dönüşmesi beklenir. Dil öğrenen bireyin yazılı anlatım becerisini kazanmaları veya bu beceriyle ilgili tutumlarıyla ilk ve orta öğretim dönemindeki anadili derslerindeki yazma becerileri arasında ne kadar ilgi olup olmadığı ayrı bir araştırma konusu olabilir. Meslekî tecrübeler ışığında anadilinde başarılı/başarısız olanların öğrendiği yabancı dilde de aynı başarı/başarısız durumlarıyla paralel tutum içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu alanda çalışanlar “Ben zaten kendi dilimde de yazamazdım...” sözünü çokça duymaktadırlar. “Ana dili eğitimi ile yabancı dil öğretimi arasında güçlü bir etkileşim söz konusudur. Anadili becerileri gelişmemiş bireylerin yabancı dil öğretiminde başarılı olması mümkün değildir [Dolunay 2010]. Yabancı dilin ne olmadığını anlamak için ana dilin ne olduğunu anlamak gerekir [Tosun 2006]. Öğretmenlerin hem ana dili eğitimi hem de yabancı dil öğretiminde dört temel dil becerisinin kazandırılmasına ilişkin benzer sorunlar yaşadıklarını söylemek mümkündür [Batur, Erkek 2017, 43].”

Altın Köprü Türkçe C1’de diğer etkinliklere göre konuşma, karşılıklı konuşma etkinliklerine daha az yer verilmiş gibi görülebilir. Kitapların yazılı eser olduğunu, yalnızca öğrenme ve öğretme sürecinde güzel bir araç olduğunu dikkate almak gerekir. Eserde, konuşma (sözlü anlatım) ve karşılıklı konuşma (diyalog) becerisini geliştirmeye yönelik konu sayısı 23’tür. Ders kitaplarında yer alan bütün metinleri, diyalogları, düz yazıları, şiirleri ve tüm konuları yalnızca okuma etkinliği olarak görmek yanlıştır. Özellikle üniversitede ya da bir eğitim kurumunda öğrenim görmek amacıyla Türkçe öğrene bireyler metinlerde yer

alan kimi düşünceleri beğenebilir ve bu beğenisinin sebeplerini kendi kavramlarıyla dile getirebilir ancak bunun tersi de olması doğaldır. Doğrular ve yanlışlardan söz ederken öznel ve nesnel yaklaşımlar sınıf içinde sözlü olarak, bazen karşılıklı tartışma biçiminde ifade edilmesi mümkündür. Dil öğrenen öğrencilerin toplum ya da bulunduğu ortamdakilere kelime aramadan özgür ve özgün ifadeler sunabildiği düzeyi kazandırmak kitapla sınırlı olamaz. Öğretim programlarında sözlü anlatım ve karşılıklı konuşma etkinliklerine ayrılan zamanlar sorgulanmalıdır. Düşüncelerin rahatlıkla ve özgürce ifade edebilme alışkanlığı kazanmış olan öğrencilerin kazanımlarını sunmaları daha kolay olmaktadır. Öğrencilerin psikodilbilimsel açıdan dil edinimi sorunları ya da dil becerilerini sergileme yetilerini değerlendirme ve yorumlama konusunda alan uzmanlarına büyük görev düşmektedir. Altın Köprü Türkçe C1'de yer alan metin türleri Türkçe yazılı ve konuşma dilinde tasvir ve yorumların üslup özelliklerini de kavratacak niteliktedir.

Sonuç ve öneriler

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi çok boyutlu, çok yönlü ve çok karmaşık bir süreç sonucunda başarılı bir neticeye dil öğretiminde dil yapıları birer araç olarak yer alır. Metinler aracılığıyla Türkçenin yapısı ve anlam özellikleri kavratılır. Kelimeler tek başına sözlük anlamlarıyla gerçek anlamına kavuşmaz. Anlambiliminin temel kavramları çerçevesinde sözvarlığı öğelerinin rolü de yine öğretim aracı olarak kullanılan metinlerde gerçek yerini bulur. "Becerilerin dil öğretimi programlarındaki uygulama biçimleri, temel becerilere ne kadar yer verildiği eğitim sürecinde çok önemlidir. "Dört temel becerinin geliştirilmesine yönelik uygulamalar, bu uygulamalarda kullanılan materyallerin niteliği, eğitim ortamı, öğretim sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler, öğrencinin bilişsel (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme), duyuşsal (algılama, tepkide bulunma, değer verme), devinişsel (uyarılma; konuşanı dinleyebilmek, okumak için veya duygu, düşünce, tasarım ve gözlemleri ifade edebilmek için fizikî hazırlık, kılavuz denetiminde yapma, beceri hâline getirme) amaçlara karşı tutumu da dil öğretimindeki başarıyı belirleyici etkenlerdendir. Öğrenci merkezli sistemde öğretim sürecinde öğrenci katılımı göz ardı edilemez" [Gümüş 2012].

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi amacıyla yazılan kitaplarda bulunması gereken özellikler arasında yer alan sözvarlığının

zenginliği öğrenme sürecinde aşamalı öğrenmeyi sağlar. “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarından “B2 ve C1” düzeyindeki kitap; program, konu deseni ve dil yapılarının sıralaması, uygulanan yöntem, sözvarlığı öğelerinin kullanımı, alıştırmalar ve testlerin nitelikleri bakımından ana dili Kırgızca veya Türk yazı dillerinden olanlara uygun olduğunu belirtebiliriz. Aslında hedef kitlesi uluslararası öğrenciler diye ifade edilen yabancılar için Türkçe ders kitaplarının içerik analizlerine göre akraba dillilere öğretimde kullanılan metinlerin daha zengin yapıya sahip olmaları doğaldır. Ortak söz varlığı, ortak dil biçimleri, ortak söz dizimi ve ortak kültür ürünlerinin varlığı dikkate alınarak ileri öğelere daha fazla yer verilmesi nedeniyle Altın Köprü Türkçe B2 ve C1 kitapları Dil Göstergeleri ölçütlerini fazlasıyla karşılayacak yapıya sahiptir diyebiliriz.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı B2 ve Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı C1’de dil yapılarının kavratılmasıyla ilgili olarak bütün ünitelerde yer alan örnek cümle ve alıştırma cümleleri, söz varlığını ve anlam bilgisini geliştirmeye yönelik deyimler, ata sözleri, terimler metinler içinde ve bir ünite de soyut anlamlarla dolu göz ve gönül kavramlarına özel bir yer verilmiştir. Konuşma konuları aynı zamanda yazma çalışması olarak da ders dışı çalışmalar içinde öğrenciler tarafından ödev olarak sunulmakta olduğu bilinmektedir. Görsel ve işitsel algılamalar, görsel ve işitsel hafızanın psikodilbilim açısından da önemi hissedilmiş olup daha yaygın olan dinleme anlamayı geliştirmek için tamamlayıcı etkinlikler içinde izleme-anlama çalışmalarına yer verilmiştir. Kitap dışında da dört temel beceriyi geliştirmek için yapılan çalışmaların, öğrencilerin bireysel materyallerinin ve katkısının öğrencilerin dil becerilerini dil göstergeleri düzeyi bakımından da olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Söz konusu kitapların dilbilimin alt dallarından biri olan kültürdilbilim açısından da incelenmesi gerekir. “Kültürdilbilimde dil ve kültür sürekli etkileşim içinde olan iki gösterge sistemi olarak değerlendirilmektedir. Kültürdilbilimin amaçlarından biri bu etkileşim mekanizmasının betimlenmesidir. Kültürdilbilimsel çözümleme, kültür göstergelerinin dilde nasılyansıyabildiği sorusunu yanıtlamaya çalışmaktadır. Kültürdilbilimin araştırma alanı, kültür bilgilerinin taşıyıcısı olarak tanımlanan dil ile halkın hafızası olarak değerlendirilen kültür arasındaki etkileşimdir. Kültürdilbilimsel çözümlemede kültür bilgilerini taşıyan dil birimleri üzerinde odaklanılmaktadır [Stepanova 2014, 11-13].” Altın Köprü Türkçe

Öğretimi Ders Kitabı B2 (2019a) ve C1 (2019b) düzeyi adlı eserler, kültürel etkileşimin daha kolay ve daha çabuk olacağı programa ve konu başlıklarına sahiptir. Bu alan, çok ayrıntılı bir biçimde nicel ve nitel araştırmaya ve deneysel çalışmalara muhtaçtır.

Ders kitapları, dil becerilerinin tamamını kazandıran tek araç değildir. Sentezci ve iletişimsel yöntemin uygulandığı kitaplar öğretim programlarıyla öğrenme ve öğretme sürecinde kılavuzluk işlevi görürler. Nitel ve öznel bir yaklaşımla ifade edecek olursak Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitapları anadili Türk lehçeleri olanlara Türkiye Türkçesi öğretmek amacını ön plana aldığı için metinlerin söz varlığı ve yapısı, konuların işleniş hızı ve kültürel derinliğe sahip konuların nitelikleri bakımından ağır olduğu, CEF (Common European Framework) Dil Düzeyi Göstergeleri'nin üzerinde olduğunu da belirtebiliriz. En az 720 saatlik bir dil eğitiminin sonucunda C1 düzeyine -özellikle de Türkiye Türkçesinin konuşulmadığı bir ülkede- ulaşılması ve eğitim dili olarak öğretilmesi dil düzeyi göstergeleri bakımından hangi düzeyde olduğu hakkında sağlam bir kanaat oluşturmaktadır.

Ders kitaplarının genel nitelikleri dış etkenler ve iç etkenler açısından incelenmesi gerekir. Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarının sözlük ve öğretmen kılavuz kitabı eksiktir. Kendi kendine öğrenmeye yönelik özelliklere kısmen sahiptir. . Son yıllarda öğretiminde kabul gören ve öğrencilerin farklı öğrenme teknikleri ve yaklaşımlarını dikkate alan çoklu zekâ, duygusal zekâ ve yapılandırıcılık anlayışına yer verilmiş olması önemli niteliklerindedir. Kültürel öğeler bakımından Türkiye başta olmak üzere Türk dünyası kültürüne ve konuya göre evrensel kültür öğelerine sıkça yer verilmiştir. İç etkenler açısından bakıldığında dil becerilerinde denge gözetilmiş olmakla birlikte konuşma ve yazma becerileriyle ilgili çalışmaların daha çok öğretmen yönlendirmesiyle mümkün olacağı dikkate alınmalıdır. Üniteler arasında bağlantılar çok kopuk sayılamaz. Çünkü hedef kitlenin öğrenme amaçları yalnızca fen veya sosyal bilimler alanı olmadığı bilinmektedir. Yönerge cümleleri eksiksiz yazılmış ve anlaşılır niteliktedir. Altın Köprü Türkçe B2 ve C1 kitaplarının yetişkinler için yazılmış olması nedeniyle öğrenme tekniklerinden görsel öğrenme tekniğine biraz daha yer verilmesini öneririz

Kaynakça

- Aksan, D. 1996. *Türkçenin Söz Varlığı*. Engin Yayınevi Ankara.
Aksan, D. 1999. *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Engin Yay., Ankara.

- Aktaş Ş., Gündüz O. 2001. *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı*, Akçağ Yay., Ankara.
- Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı, CEF (Common European Framework) Dil Düzeyi Göstergeleri, <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/tools-for-curricula> (E.T: 20.03.2021).
- Barcın, S. 2018. "Türk Soylulara Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı". *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)*, Aydın Üniversitesi TÖMER, sayı 2, sayfa 1-16.
- Barcın, S. 2019. "Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabında (B2 Seviyesi) Yer Alan Kültür Öğeleri". *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi* 3 (2): 39-50.
- Batur, Z., Erkek, G., Kaplan, K., Ercan, E. 2017. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 42-75.
- Kalaycı D., Durukan E. 2019. "Yabancı Dil Olarak Türkçe ve İngilizce Öğretimi Ders Kitaplarının Öğrenme Alanları Bakımından Karşılaştırılması". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı 8/4*: 2162-2177, Türkiye.
- Dalkılıç, L.Ç. 2015. "Kültürdilbilim Çerçevesinde Rus Dilinde "Gibi" Bağlacı İle Yapılan Benzetmeler ve Deyimlerin İncelenmesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 55, 1: 343-362.
- Demir, T. 2015. "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Materyal Yetkinliği". *Ders Kitapları-Ankara Üniversitesi Dil Dergisi* 166/1: Ocak-Haziran. Ankara.
- Gümüş, M. 2012. "Dil Öğretiminde Temel Beceriler". *Основные Навыки Преподавания Языка, Наука i tekhnologii* 2, 2012. Bişkek.
- Koç, A. 2014. *Kültürdilbilim, Temel Kavramlar ve Sorunlar*. Editör: Olena Kozan, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Komisyon. 2020a. *Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı B2*. Bişkek: KTMÜ Yayını.
- Komisyon. 2020b. *Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı C1*. Bişkek: KTMÜ Yayını.
- Komisyon. 2009, 2011. *Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Orta Öğretim Kurumlarında İngilizce Ders Programları; Öğretim Programının Yapısı ve Uygulanmasına Dair Açıklamalar*, Ankara.
- Özbay, M. ve Barutçu, T. 2013. "Dil Psikolojisi ve Türkçe Öğretimi". *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11: 933-973. DOI: 10.14520/adyusbd. 457.
- Sever, S. 1995. *Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme*. İstanbul.
- Stepanova, E. 2014. *Kültürdilbilim; Temel Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara, Gazi Kitabevi 11-23.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. 2008. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, D., Atan, N. ve Karatepe, Ç. 2013. *Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan 'Hitit' Ders Kitabının Değerlendirilmesi*, 6th International Conference World Language Turkish, Bursa-Turkey.

Evaluation of Altın Bridge Turkish Teaching (B2 and C1) Textbooks in Terms of Compliance with the Language Level Indicators of the Common European Framework of Reference for Languages

Muhittin Gumus¹

Abstract

Necessary elements to meet people's language learning needs; It is a good teacher (instructor), a good textbook, a good teaching method and a good educational environment. In order to examine, develop and bring innovations to this field by considering each of these elements that have an active role in language teaching separately in terms of qualitative and quantitative features, field experts should work on multi-faceted studies and interdisciplinary activities. In the process of teaching Turkish as a foreign language, updating the studies on "the qualifications of teachers, textbooks and educational tools, the method and educational environment applied" according to the time and needs is one of the important tasks that those who work in this field cannot give up. In this study, the nature of the subject continuous target audience by this context, Kyrgyzstan-Turkey Manas University since kept up to date textbooks is one of the most basic tools in the Turkish education field as a foreign language usually two of the works created for students with Kyrgyz Turkish mother tongue Golden Bridge Turkish Education Textbook (B2 and In terms of subject pattern, qualitative thoughts will be presented on the compatibility with the Language Level Indicators specified in the criteria of the European Language Portfolio (Common European Framework).

Key words: *Turkish teaching, language skills, teaching the Turkish language structure, cultural transmission, Golden Bridge Turkish teaching, compliance with the levels, Turkish book evaluation.*

¹ *Muhittin Gumus* – Doctor of Sciences in Philology, Professor, Kyrgyz-Turkish Manas University, Faculty of Letters, Department of Translation and Interpretation, Lecturer, Bishkek-Kyrgyzstan.

E-mail: muhittin.gumus@manas.edu.kg

ORCID ID: 0000-0002-0991-2642

For citation: Muhittin Gumus. 2021. "Evaluation of Altın Bridge Turkish Teaching (B2 and C1) Textbooks in Terms of Compliance with the Language Level Indicators of the Common European Framework of Reference for Languages". *Uzbekistan: Language and Culture 2*: 6–37.

References

- Aksan, D. 1996. *Türkçenin Söz Varlığı*. Engin Yayınevi Ankara.
- Aksan, D. 1999. *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Engin Yay., Ankara.
- Aktaş Ş., Gündüz O. 2001. *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı*, Akçağ Yay., Ankara.
- Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı, CEF (Common European Framework) Dil Düzeyi Göstergeleri, <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/tools-for-curricula> (E.T: 20.03.2021).
- Barcın, S. 2018. "Türk Soylulara Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı". *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)*, Aydın Üniversitesi TÖMER, sayı 2, sayfa 1-16.
- Barcın, S. 2019. "Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabında (B2 Seviyesi) Yer Alan Kültür Öğeleri". *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi* 3 (2): 39-50.
- Batur, Z., Erkek, G., Kaplan, K., Ercan, E. 2017. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 42-75.
- Kalaycı D., Durukan E. 2019. "Yabancı Dil Olarak Türkçe ve İngilizce Öğretimi Ders Kitaplarının Öğrenme Alanları Bakımından Karşılaştırılması". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı 8/4*: 2162-2177, Türkiye.
- Dalkılıç, L.Ç. 2015. "Kültürdilbilim Çerçevesinde Rus Dilinde "Gibi" Bağlacı İle Yapılan Benzetmeler ve Deyimlerin İncelenmesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 55, 1: 343-362.
- Demir, T. 2015. "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Materyal Yetkinliği". *Ders Kitapları-Ankara Üniversitesi Dil Dergisi* 166/1: Ocak-Haziran. Ankara.
- Gümüş, M. 2012. "Dil Öğretiminde Temel Beceriler". *Основные Навыки Преподавания Языка, Наука i tekhnologii* 2, 2012. Bişkek.
- Koç, A. 2014. *Kültürdilbilim, Temel Kavramlar ve Sorunlar*. Editör: Olena Kozan, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Komisyon. 2020a. *Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı B2*. Bişkek: KTMÜ Yayını.
- Komisyon. 2020b. *Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı C1*. Bişkek: KTMÜ Yayını.
- Komisyon. 2009, 2011. *Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Orta Öğretim Kurumlarında İngilizce Ders Programları; Öğretim Programının Yapısı ve Uygulanmasına Dair Açıklamalar*, Ankara.
- Özbay, M. ve Barutçu, T. 2013. "Dil Psikolojisi ve Türkçe Öğretimi". *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11: 933-973. DOI: 10.14520/adyusbd.457.
- Sever, S. 1995. *Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme*. İstanbul.
- Stepanova, E. 2014. *Kültürdilbilim; Temel Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara,

Gazi Kitabevi 11-23.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. 2008. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, D., Atan, N. ve Karatepe, Ç. 2013. *Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan 'Hitit' Ders Kitabının Değerlendirilmesi*, 6th International Conference World Language Turkish, Bursa-Turkey.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Маматов 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago:

Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

IZOHLAR

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O‘zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro‘yxatdan o‘tgan. Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko‘chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.06.2021-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. “Cambria” garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

“O‘zbekiston: til va madaniyat” jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.
“YASHNOBOD NASHR” bosmaxonasida chop etildi.
Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.
Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani, 58-a harbiy shaharcha.